

Jelképes geometria

Bak Imre paksi gyűjteményes tárlatáról

Paksi Képtár, 2016. III. 6. – VI. 26.

LÓSKA LAJOS

„Mindig a legfrissebb művészeti koncepciót tartom
érvényesnek a magam számára.”

BAK IMRE, 1969

Szombaton 3 órakor indultunk a Népliget P+R parkolójából a paksi megnyitóra. A busz szinte teljesen megtelt, és örömmel állapítottam meg, hogy sok a fiatal. *Bak Imre* tárlata tehát számos látogatót vonz, úgy tűnik, a több mint százestendős konstruktív hagyományokat és az abból kinövő különböző irányzatokat ma is számon tartják az érdeklődők.

Az elsuhanó tájat szemlélve azonban megszólalt bennem a kisördög. Azon kezdtem el töprengeni, hogy a számomra ismeretlen legfrissebb munkáktól eltekintve vajon mi újat nyújthat még a rendezvény, hiszen a 60-as évek nagy generációjának művészetét, így Bak Imréét is alaposan feldolgozták és bemutatták már. Bánszky Pál 1982-ben, még a három T idején

Bak Imre életútja jól dokumentált tehát – ahogy a nagy generáció többi tagjáé is –, mégsem árt röviden áttekintenünk. A Magyar Képzőművészeti Főiskolát 1958 és 1963 között végezte, de igazi ismeretekre önképzéssel tett szert a Molnár Sándor vezette Zuglói Körben. Az indulásánál a Párizsi Iskolához tartozó Bazaine, illetve Manessier (aki 1962-ben nagydíjat nyert a Velencei Biennálén) organikus absztrakt kifejezőmódja hatott rá (*Tache*, 1963). A 60-as évek második felétől viszont már az egységes színfelületek, geometrikus formák, a hard edge és a minimal art alakította festészetét. Ilyen vázsnakkal jelentkezett az Iparterv-kiállításokon is (1968–69). Jelentősen inspirálta a nagy homogén színfelületekkel és reduktív formákkal, vonalcsíkokkal dolgozó Frank Stella és Ellsworth Kelly. Bemutatkozott Németországban (1968), elkészítette az esseni Folkwang Múzeumban kivitelezett, a középkori német favázás házak szerkezeti elemeire reflektáló environmentjét (1971). A 70-es évek elejéig a geometria uralta alkotásait, majd hirtelen váltott, és 1972–74 között, mint sokukat a pályatársai közül (Attalai, Csiky, Csáji stb.), a koncept art kezdte érdekelni. Egyrészt városképek

írt kisonográfia róla, 2003-ban Hajdú István pedig nagymonográfia. És akkor még nem szóltam a művészetét méltató számtalan cikkről és tanulmányról. A Paksi Képtárban látható jelenlegit megelőzően viszont régen, több mint tizenöt esztendővel ezelőtt rendeztek retrospektív tárlatot munkásságából a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban. Az azt követő kisebb jelentkezései – Budapest Galéria, 2007; Virág Judit Galéria, 2008 – inkább csak az életmű egy-egy szakaszába nyújtottak betekintést.

feldarabolásával hozott létre többnyire geometrikus, átlós struktúrákat (*Átlós, fent-lent, bal-jobb*, 1973), máskor különböző színű mezőkbe írt feliratokkal utalt arra, hogy mit akar kifejezni. A Csendélet, Tájkép, *Arckép* sorozat (1972) *Arckép* című darabjának négy négyzetében a következő felirat olvasható: fül, szem, száj, orr. A művész több ilyen írásos konceptuális (Joseph Kosuth és a nyelvfilozófia ihlette) ofszet nyomatot, festményt, rajzot készített.

A 70-es évek második felében visszatért a festészetéhez, de a korábbi hard edge formákon túllépett, és motívumai jelekké szerveződtek. A geometrikus alakzatok (vonal, négyzet, téglalap, kör, félkör) a szim-

BAK IMRE:
Fénytörténetek V, 2014,
akril, vászon,
210x600 cm
fotó: Sulyok Miklós

fotó: Sulyok Miklós

BAK IMRE:
 Fachwerk (rekonstrukció),
 1971-2015, installáció, rétegelt
 lemez, fólia, 300x300x700 cm,
 változó méret, a művész tulajdona

metria törvényei és a tükrözés elvei alapján rendeződtek kompozíciókká nála (*Házak*, 1974; *Tükrözés I-II.*, 1976), másfelől az archaikus művészet, valamint a magyar népművészet elvont formavilágából teremtett szintézist (*Nap-Bika-Arc*, 1976; *Virág*, 1977).

BAK IMRE:
 Átlós, fent-lent, bal-jobb, 1973,
 ofszetkollázs,
 19,5x30 cm (42x61,3 cm)

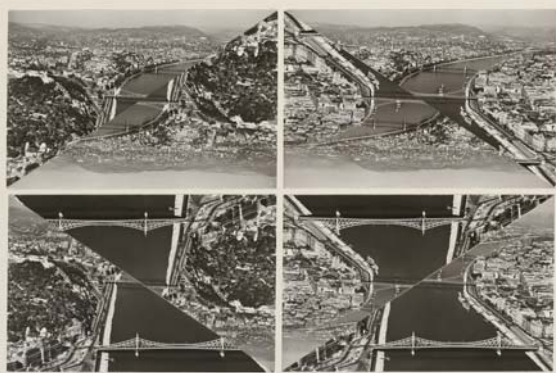
Bak munkásságának leghosszabb ideig tartó harmadik periódusát a 80-as évek elejétől egyre jobban megerősödő transzavantgárd művészet inspirálta, pontosabban annak nem dinamikus, expresszív változata, mint legtöbb társát, hanem a posztmodern építészet (Mario Botta), a környezetalakítás. Emellett a neogeo termékenyítette meg a festészetét. Nagy Zoltán 1987-es műcsarnoki tárlata kapcsán így jellemzi ezt a korszakát: „Ez a posztmodern helyzet egyszerre jelent ízlés- és szemléletváltozást számára. A korábbi tevékenységével ellentétes pólusok felfedezésének mámorával veti bele magát a 80-as évek nagy szellemi kalandjába: az egzakttá geometert most az

BAK IMRE:
 Alakzat II, 1969,
 pozdorjalemez,
 zománcfesték, 117x240 cm
 Magángyűjtemény, Szekszárd

absztrakció expresszív, organikus és szürrealis törekvései felé tekint (...). Nem kívánja teljesen elvetni a modernizmus örökségét, de megszabadul a formalista, technicista felfogás szektás dogmatizmusától, s a 20. századi művészet különféle jelenségeit, az egymást váltó izmusok sorozatát szellemi egységként fogja fel!¹

Bak munkásságának Magyarországon Hegyi Lóránd által bevezetett új festészethez köthető periódusa volt a leghosszabb és minden bizonnyal a legtermékenyebb is. Az alkotó az új szenzibilitás legjelentősebb kiállításainak szinte mindegyikén szerepelt (*Frissen festve*, Ernst Múzeum, 1984; *Eklektika 85*, Múcsarnok; Magyar Nemzeti Galéria, 1986; *Metafora*, Pécs, 1990 stb.). Festményei színesebbé váltak, szívesen dolgozott világos sárgával, lilával, szürkével. Korábban

fotó: Sulyok Miklós

Átlós, fent-lent, bal-jobb

szigorúan síkba komponált alakzatai a térbe fordultak, mozgalmassá pöttyözött, vonalkázott, amorf, esetenként lángnyelvű formák elé helyezte őket (*Folklor*, 1983; *Idézetek I-II.*, 1984; *Velence*, 1997). „A posztmodern tudat számára alapján véve minden kor és minden kultúra azonos közelségben van. Minden idézhető. Az eredetiség leválik a történelmi dejéről, a bűnítő félelméről és szabaddá válik arra, hogy a történelmi formák gazdag kelléktárából azt merítse, amire kedvet

érez” – írja Hannes Böhringer.² Az évtizedben több tucat, művészettörténeti jelentőségű festőpályát megidéző mű született, Bak Imre is számos ilyen készített de Chirico, Kassák Lajos, Lossonczy Tamás piktúrája előtt tisztelegve. Ma már nyilvánvaló, hogy az egyre jobban leépülő Kádár-korszak végén, a 80-as évek második felében az új szenzibilitás lett a hivatalos művészet Magyarországon.

A koloritnak és a történelemnek ismét értelmet adó posztmodern a 90-es évek végére veszített az erejéből, előtérbe került a posztkonceptualizmus, majd néhány esztendő elteltével népszerűvé vált az új figurális festészet. A new wave képviselői

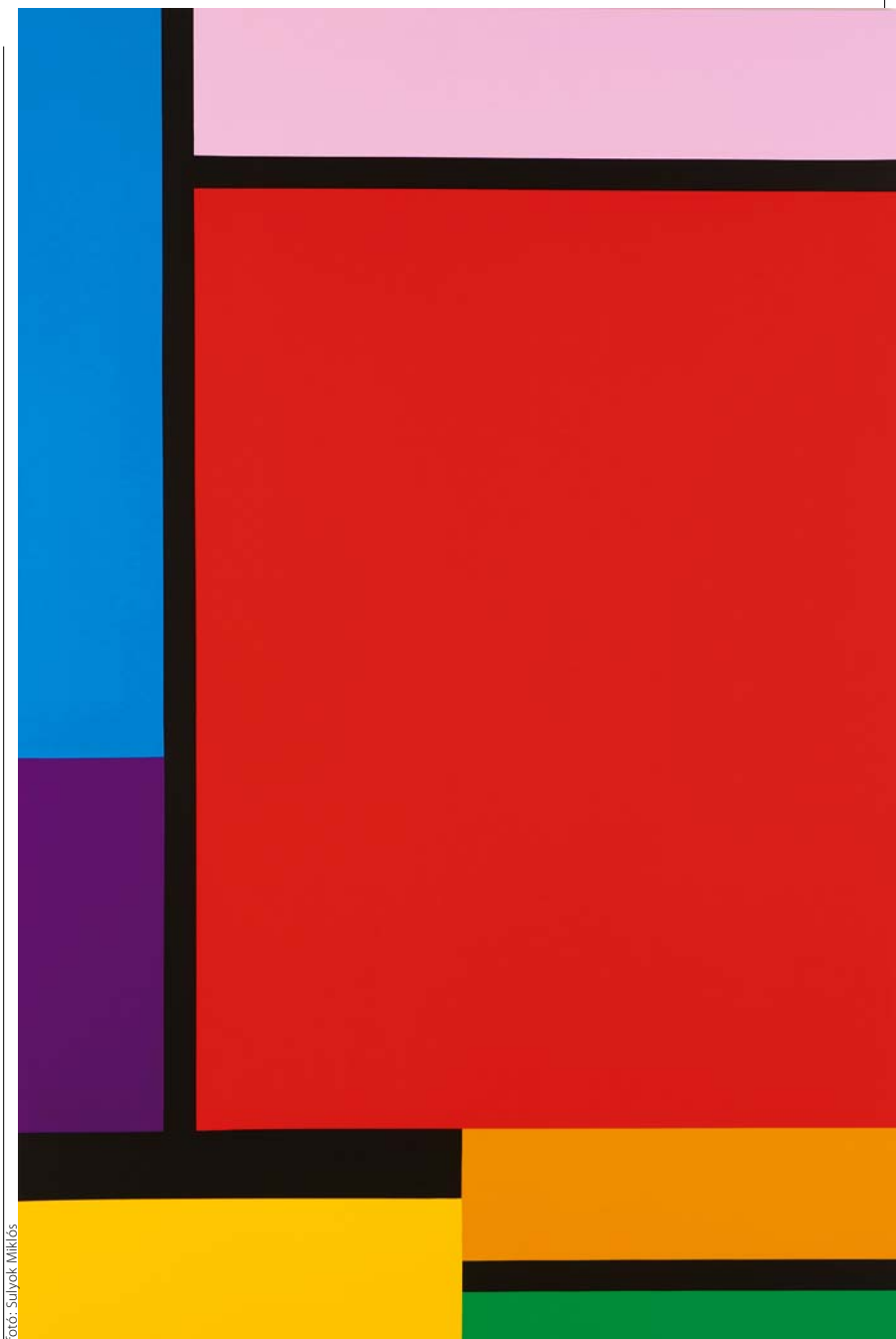
fotó: Sulyok Miklós

selői közül sokan elbizonytalanodtak, stílust váltottak. Bak Imre is visszatért a dekoratívabb, síkkonstruktivizmusban, minimal artban gyökerező korábbi kifejezőmódjához, de közben megtartotta intenzívebb színvilágát, illetve kompozícióinak mérete is megnövekedett (*Az éjszaka arca*, 2006; *Fénytörténetek V.*, 2014).

Kitekintve napjaink művészetére, úgy tűnik, nincsenek markáns, meghatározó stílusok. Minden virág virágzik, a fogalmi művészettől az újfestőiségig, az internacionális trendektől a jó értelemben vett regionális irányzatokig. A nagy stílusforradalmak ideje mintha lejárt volna, vagy még nem érkezett el. Kisebb elmozdulásokat azért észlelhetünk, például, hogy némileg előtérbe kerültek a lokális, valóságábrázoló, társadalomkritikus, valamint az elvont, intellektuális kifejezőmódok.

Az ipari objektumból kialakított Paksi Képtár nagy és összefüggő terébe lépve egy kiegyensúlyozott, egységes, ugyanakkor a Bak oeuvre-jét meghatározó újfestői, posztmodern periódusát szinte teljesen mellőző rendezést láthatunk, mely a konstruktív – a hard edge és a posztkonceptuális – időszak eredményeire koncentrálna. Az anyag öt egységre oszlik. A rendezési koncepciót így írja le a tárlat kurátora, Fehér Dávid: „Az egyes szakaszokat bejárva végigkövethetővé válik, miként módosult finom lépésenként Bak Imrének az absztrakcióhoz fűződő viszonya, hogyan jutott el a festészet utáni absztrakciótól egy konceptuális kitérő után a rá jellemző sajátos képi nyelvhez, amely szemiotikai kérdésekre reflektálva teremt tárgyas képzeteket keltő, mégis elvont formarendszereket”³.

Mintegy entrée-ként a rekonstruált esseni environment fogadja a látogatókat, a falakon pedig konceptuális munkákat látunk. A második szekciót képező, a 60-as évek végén készült alkotásai olyan egyetemes irányzatokhoz köthetők, mint a színmező- vagy a kemény él festészet. A harmadik egységben az analógiákra, tükröződésekre épülők tekinthetők meg. A negyedik egység (1983–2006) Bak Imre leghosszabb ideig tartó, legjelentősebb, az új festészethez kapcsolható periódusa nagyon visszafogottan, három munkával van reprezentálva a kiállítóterben. Az elmúlt néhány év festményei képezik a tárlat legizgalmasabb részét. Bak újragondolja rajtuk korábbi síkkonstruktív, nagy, homogén színmezőkből építkező stílusát. Lehet egyszerűen nonfiguratív alkotásokként, de lehet széttördelt, majd újraépített tájként is értelmezni őket (*Fénytörténetek V.*, 2014). Az utóbbi hatalmas kompozíció pasztellszínű, enyhén térbe forduló geometrikus elemek, háromszögek láthatók, amelyeken nem a szimbolikus jelentés vagy a különböző utalások, hanem a nonfiguratív formák mozgása, ritmusa a meghatározó. Nekem úgy tűnik,

Fotó: Sulyok Miklós

hogy Bak Imre visszatért korábbi síkgeometrikus formavilágához, miközben megtartotta a 80-as években kialakított világos, már-már pasztellszínű (rózsaszín, sárga, világoskék, világos lila) koloritját.

Az emeleti részen a Paksi Képtár tulajdonában lévő Tót Endre-művek egészítik ki és némiképpen értelmezik a földszinti retrospektív tárlatot.

A kiállításról összegzőképpen elmondható, hogy reduktív, fegyelmezett koncepciója egységessé teszi ugyan az életművet, de egyben sajnos csökkenti is annak egyéni poézisét, sokszínűségét. A legújabb képeket nézve (*Remény II.*, 2015) viszont kijelenthetjük, hogy Bak Imre nem fáradt el, sikerült megújulnia korábbi motívumvilágának újragondolt szintéziséből.

Jegyzetek

- 1 Nagy Zoltán: Egy geometer „színeváltozása”. Bak Imre kiállítása a Műcsarnokban, *Művészet*, 1987/11-12, 74.
- 2 Hannes Böhringer: *Kísérletek és tévelygések*, Budapest, 1995, 32.
- 3 Fehér Dávid: *Aktuális időtlen*. Egy életmű rétegei/1967–2015, leporelló, Paksi Képtár.

BAK IMRE:
Konstruktív dekonstrukció, 2015,
akril, vászon, 210x140 cm